

Colecția *Clujul din cuvinte*
este coordonată de Irina Petraș

© Horea Porumb

Editura Școala Ardeleană
Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacția: tel 0364-117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro,
redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364-117.246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro, esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PORUMB, HOREA

Clujul meu în oglinda timpului / Horea Porumb. - Cluj-Napoca :

Editura Școala Ardeleană, 2017

ISBN 978-606-797-151-4

821.135.1

Imagine coperta I: Sabin Nemeș, *Biserica Ortodoxă*, realizat și neterminat în 1984 din cauza morții pictorului (pe tablou nu există semnătura și anul, cum folosea de obicei artistul). Lucrarea se află în colecția Muzeului de Artă Cluj-Napoca.

Editor: Vasile George Dâncu

Coperta: Ioachim Gherman

Corectură și tehnoredactare: Sandra Cibicenco

HOREA PORUMB

CLUJUL MEU ÎN OGLINDA TIMPULUI

Cluj-Napoca, 2017

Horea Porumb este doctor în biofizică, având diplomele obținute în Anglia, globe-trotter încă din vremea studenției, cercetător științific la un mare institut oncologic, cadru didactic universitar la Paris, membru al Uniunii Scriitorilor din România, eseist, pamfletar, gânditor. Cărtea de față este al optulea volum de proză scurtă cu tentă, de data aceasta, intens memorialistică.

CUPRINS

Prefață	7
Viața la țară.....	9
Amintiri din alte „vremi” la Cluj.....	13
Predeal mergem	20
Limba noastră.....	34
Poveste eroică.....	38
Popa din Toronto	41
Bunicul care a fugit de la Katyn	45
Așteptări	52
Tancul rus	62
Un turc lăsat liber	65
Veterinar în Deltă.....	68
Am fost la Roșia Montană.....	70
Țara Moșilor.....	76
Nonagenar	77
Lansare de carte	79
Purtată de val.....	81
Drumul Cetățuii.....	86
Multe piedici	91
Bombardarea Clujului.....	95
Elev „la Gojdu”	105
Cu discreție, dar să alegi bine	112
Olimpicii noștri	118
„ <i>Honni soit...</i> ”	122
Două surori	127
Prizonierul	132
Tristețe	136
ADDENDA: Interviu realizat de doamna Daniela Sitar-Tăut pentru revista <i>Nord Literar</i>	142

Memorie – adevăr: *aletheia* (ἀλήθεια), ceea ce n-a fost uitat încă...

Prietenul meu B. mă îndemna:

„Frumos, ce să zic, dați înainte pe același ton cald-amintirist! Portrete și întâmplări dintr-o lume care nu mai este, însă mai este în memoria noastră. La treabă, așteptăm povești de odinioară...”

M-am pus pe scris.

De ce sunt nostalgic tocmai azi?

VIAȚA LA ȚARĂ

M-am născut la Cluj. (Vorbește un bărbat înalt de statură și blând la grai).

Am fost de față când l-au ridicat pe tata. Cei patru oameni ai legii, în uniformă, au venit după căderea serii. Ne-au cerut să rămânem toți într-o odaie. Mai întâi, tata a stat de vorbă cu indivizii în camera alăturată. Am lipit paharul de ușa și urechea de pahar, sperând să aud ceva. În zadar.

Tata iese, palid, și ne spune că ne va părăsi.

– Să-i dai în grija bunicilor de la țară, a mai apucat să-i lanseze mamei.

Așa se face că toți frații am ajuns în acel colț de rai.

Bunicii trăiau din ceea ce le aducea grădina. Zarzavaturi, fructe, miere de albine – și carne de pasăre, o dată pe săptămână.

Nu prea ne sinchiseam de sărăcia lor. Eram strengthening. Puneam scaieți pe drumul de țară, pe care îi acopeream cu mușchi. Treceau femei, desculțe, și le vedeam de după gard ocărând și aplecându-se să-și scoată spinii din tălpi.

– Facem asta ca să le vedem curul! bravam noi, băieții...

Am legat o bancnotă de un leu de o sfoară și am lăsat-o în drum. Veneau oameni, mai ales țigănci, și se aplecau să o ridice. Noi trăgeam de sfoară și ne prăpădeam de râs văzându-i cum își făceau cruci...

Bunicul avea stupii în fața casei. Pândeam momentul când albinele ieșeau să facă „bărbi”, adică să formeze ciorchini la intrarea în stup, atârându-se una de alta. Așteptam sosirea factorului poștal și atunci, cu o nuiă lungă, dădeam în ele. Barba se desprindea, albinele cădeau, apoi se agitau dezorientate, năpustindu-se pe bietul poștaș.

– Uitați ce mi-o făcut „furnicile” dumneavoastră, domnule!

– Vai, nu se poate, doar eu le cunosc, sunt blânde, îl asigură bunicul, nebănuind că „cineva” le-ar fi provocat...

Se afla în sat un țigan cam trăsnit, era „nebunul” satului. Se numea Rudy.

– Hai, Rudy, că am o treabă pentru tine, îl chemase odată bunicul.

L-a întâmpinat cu o joardă și i-a întins-o.

– Rudy, bate-mi te rog câinele.

– Vai, domnule...

– Te rog să-l bați cu nuiăua.

Rudy s-a apropiat de cățelandrul legat și a dat în el. Chelălăieli cumplite.

– Mai tare, Rudy. Așa!...

După asta, chiar din acea seară, câinele făcea un tărăboi imens dacă trecea vreun țigan, fie și pe partea cealaltă a drumului, darămite să se atingă de gard. De atunci niciun țigan nu s-a mai apropiat de ograda bunicului.

Pe vremea aceea era încă voie să-i numești țigani...

Ne plăcea să ne scaldăm sub podul de cale ferată. Până acolo mergeam cam un kilometru pe poteca de lângă linii. Șinele erau însoțite de două sârme întinse, susținute de stâlpișori, ce serveau la transmisiuni, sau bariere, între stații. Ce ne trecu într-o zi prin minte? Am împletit firele între ele, răsucindu-le cu un băț, în vârful căruia am fixat o măciucă de lut. Când îi dădeam drumul, bățul se rotea și catapulta măciuca, ce pleca precum o ghiulea.

– Hai s-o pregătim să lovească în tren!

Zis și făcut. Am „armat” catapulta și am așteptat colosul care se apropia.

Ei, dar era un tren militar, plin de ruși. La una din ferestrele deschise stătea un ofițer, rezemat cu coatele pe ramă și aplecat în afară. Tocmai atunci plecase ghiuleaua și pocnise fix în dreptul geamului. Zgomot asurzitor. Ofițerul trage semnalul și trenul se oprește brusc, după ce parcurge abia câțiva metri. Noi, care eram pitiți în porumb, o luăm la goană prin lan.

Coboară circa o mie de militari și se dispersează pe tarla, ca să dea de „vrăjmaș”. Schimbă între ei

vorbe, semnale de fluier. Ajunși la marginea satului, ne așezăm „cuminți” cu picioarele în șanț și privim cu falsă naivitate desfășurarea de forțe.

N-au găsit nimic semnificativ, s-au reîmbarcat și s-au dus.

Am fi putut s-o pățim rău. L-am fi întâlnit poate pe tata, la mină, mai devreme.

A revenit acasă abia în 1958.

Cluj-Napoca, decembrie 2016

AMINTIRI DIN ALTE „VREMI” LA CLUJ

Enescu

De la tata știu despre concertul dat de George Enescu la Opera Națională Română din Cluj, cândva, în anii dintre cele două Războaie. Sala fusese arhiplină. Studenții umpluseră galeria până la refuz. Concertul a fost un triumf. La sfârșitul spectacolului, tinerii s-au adunat în preajma porții artiștilor, pe latura „dinspre oraș” a clădirii, așteptându-l pe maestru. Când a ieșit, au izbucnit urale. Studenții l-au luat pe sus, ducându-l pe brațe. L-au suit într-o birjă. Au deshămat caii și au tras-o ei, flăcăii, pe străzile orașului, până la hotel. Mi se pare că era hotelul Astoria, dar nu mai sunt sigur...

Tata s-a nimerit să călătorească, odată, în același compartiment de *wagon-lit* cu George Enescu. Îmi povestește că, înainte de culcare, Enescu a scos din bagaj un gât de vioară și, silențios, și-a exersat digitația.

La École Normale de Musique din Paris se află Sala „Cortot”. La 60 de ani de la moartea pianistului român Dinu Lipatti, în faimoasa incintă s-a organizat o seară omagială, unde am aflat că, în anii mai din urmă, alături de Alfred Cortot, „fermenții” acestui Conservator au fost George Enescu și Dinu Lipatti. (Lipatti ne-a părăsit în 1950, Enescu în 1955, iar Cortot în 1962). Un contemporan al celor trei i-a evocat și ne-a povestit că, la 16 ani, Lipatti câștiga

locul II la Concursul Internațional de Pian de la Viena. Scandalizat, Alfred Cortot a părăsit juriul în semn de protest, susținând că tânărul ar fi meritat premiul întâi... Tot el ne-a relatat că se afla acasă la Enescu atunci când bătuse la ușă Maurice Ravel. Aducea partitura unei noi sonate și dorea ca Enescu s-o interpreteze la mini-concertul pe care i-l pretindea editorul muzical, înainte de publicarea lucrării. Maestrul s-a așezat la pian. Avea părul vâlvoi și părea nițel gârbovit. O dată a cântat sonata după note, apoi a închis partitura și a doua oară a putut-o interpreta din memorie!

Recent am trecut prin cimitirul Père Lachaise. Mormântul, pe care scrie doar „Enesco”, e în plină vedere și, printre vechile morminte, strălucește neobișnuit de intens, căci niște nepricepuți îl „curățiseră” cu *Kärcher*-ul, aproape ștergându-i inscripțiile. Aflu, totuși, descifrându-le, că alături era înmormântată și soția lui, prințesa care l-a batjocorit, întorcându-i spatele atunci când maestrul devenise neputincios. Îmi zic: poate că Enescu n-ar fi trebuit să facă nebunia de a râvni la o „castă” blestemată, căreia nu-i aparținuse prin naștere...

Iuliu Maniu

Tata îl cunoscuse pe Iuliu Maniu – pe el și pe ai lui. Vorbea ca despre o mare figură politică, dar era totuși reținut și nu se întrecea în superlative. În schimb, îmi vorbea oarecum binedispus despre fratele

„tătuclui”, care fusese „un molatec”, inapt pentru politică. I-a prins bine acest „handicap”, tocmai asta l-a salvat, căci a rămas în viață!

După „Eliberarea” țării, fratelui lui Iuliu Maniu i s-a permis să țină în plin centru o dugheană unde repara stilouri cu bilă. Era pe strada Matei Corvin, într-o firidă medievală de vreo doi metri pătrați, la care urcai câțiva „trepți” de calcar tocit. Pe o firmă de tablă, pe fond galben, era caligrafiat cu pensula, cu scris de mână: „Umplu stilouri cu pastă”. Mergeam acolo adesea, cu tata sau cu bunica, să reîncărcăm unicul creion cu bilă al familiei, unul mic, de ebonită, albastru, ca o suveică și cu ferecături aurii. De după teighea ne primea un lungan slăbănog, parcă incolor, cu părul sărac, dat pe spate, de o nuanță incertă. Părinții zăboveau în prăvălie mai mult decât era nevoie, îi vorbeau politicos, fără să dea însă impresia celor ce i-ar fi auzit că se cunoșteau, de fapt, din „altă” viață...

Firida nu mai există. O vreme s-au vândut acolo covrigi, dar ulterior a fost desființată. Au pus o fereastră gotică în locul intrării. Acum, imobilele din acea stradă, ca de altfel multe din centrul medieval al Clujului, au proprietari unguri. Se zice că au primit împrumuturi speciale de la Statul maghiar ca să le achiziționeze. La un moment dat, în prăvălii apăruseră afișe subtile, cu tricolor roșu, alb, verde, sub care scria „vorbim și ungurește”. Subtile – pentru că turistul care „se nimerea” să fie în oraș tocmai în ziua când, în Piața

Unirii din Cluj, Guvernul maghiar serba Ziua Națională a Ungariei, putea să vadă tricolorul în toate spațiile comerciale din zonă, ceea ce rima și cu șlagărul, compus tot atunci, al cărui laitmotiv era înscris pe o banderolă, sub statuia lui Matei Corvin¹: „*Miénk itt a tér*” – Pământul nostru este aici!

Corneliu Coposu

Corneliu Coposu ne-a fost prieten „de familie” pe linie feminină, pentru că mamele noastre – a mea și a soției – au fost colege cu una dintre surorile acestuia, Livia. Mama soției o cunoștea de la Liceul de fete din Blaj, iar cu mama mea a mers la același liceu la Cluj (care altul decât Liceul „Regina Maria”?!). Ne-am pupat, deci, ca prieteni de-o viață, atunci când ne-am cunoscut și noi cu el, când l-am întâlnit la Paris, prin anii '90, la Congresul Emigrației Române. Purta un costum gri deschis, la două rânduri de nasturi, și un *trench coat* ivoriu. Din discuția avută, m-au marcat două lucruri: „Problema e gravă, căci vom câștiga alegerile și ne vom compromite” – ne-a mărturisit

¹ Coroane cu tricolorul maghiar sunt plasate sistematic pe statuia lui Matei Corvin. Unul dintre oștenii de la baza statuii este tocmai Ștefan cel Mare, reprezentat cu steagul Moldovei aplecat în semn de supunere. E un adevăr istoric distorsionat – trebuie citit și textul (devenit și mai discret ca înainte!) de sub inscripția „Mathias Rex”, impus pe vremuri de Nicolae Iorga: „Pretutindeni învingător, numai la Baia învins, când s-a ridicat împotriva propriului său neam”.

preocupat – „căci nu avem oameni!”. Voia să zică oameni-oameni adevărați. Nu s-a înșelat. Între timp, prima lui previziune s-a confirmat. L-am mai întrebat despre ceea ce ne durea. Seniorul, cu fața suptă și părul cărunt, dar îngrijit, cu cărare pe dreapta, s-a apropiat mai mult de mine, mi-a pus cu hotărâre pe umăr mâna lui uscată și tremurătoare, m-a privit drept în ochi și mi-a răspuns: „Problema Ardealului e o falsă problemă. Nicio cancelarie occidentală nu ar lua în seamă agitația iredentiștilor”. Era a doua previziune. Eu tot sper ca marele Corneliu Coposu să nu se fi înșelat: toate astea să nu fi fost decât false probleme...

Antonin Ciolan. Și alții...

Antonin Ciolan² a întemeiat Filarmonica transilvană în 1955. Concertele noastre se țineau și, cu o mică întrerupere din cauza unui om sucit, continuă să se desfășoare în *Auditorium Maximum* al Casei Universitarilor, așa cum fusese ctitorit de regii noștri și cum ne-am obișnuit de o viață. Cât eram mic,

² Ieșean de origine, în 1948 s-a stabilit la Cluj, unde va fi numit dirijor al orchestrei simfonice „Ardealul” și prim-dirijor al Operei Maghiare. Ca profesor al Institutului Român de Artă și al Conservatorului „Gheorghe Dima”, participă la formarea tinerelor cadre de dirijori: Petre Sbârcea, Emil Simon, Ervin Acel, Liviu Comes, Ion Bogdan Ștefănescu, Erich Bergel. Odată cu înființarea Filarmonicii de Stat Transilvania în 1955, a fost numit director și prim-dirijor, posturi pe care le va ocupa până în 1970. A fost căsătorit cu pianista Eliza Ciolan, absolventă a clasei Alfred Cortot de la École Normale din Paris.